

ge lateque versus meridiem. Leges ab iis, si Servio fides, & supplementum duodecim tabularum Romani sumserunt. Non parum hoc ad demonstrandam ipsorum potentiam facit, quod uno praelio quindecim eorum millia caesa fuisse Q. Lutatio & A. Manlio Coss. historiis proditum sit. Post multa feliciter & infeliciter gesta, tota tandem Faliscorum regio cessit in ditionem Romanae Ecclesiae, vulgarè illà, uti quidam perhibent, Constantini donatione, vel, ut cum aliis author est Blondus, concessione Luitprandi Langbardorum regis, Zachariae Romano Pontifici facta, vel, quod vero magis consonum, longa temporum possessione, à Ludovico I, Imperatore confirmata, anno à Christo nato 10 CCC XVII. Horum agri ovium, boum & lini proventu fertiles fuere. De illis sic canit Ovid. in Fastis:

*Ducuntur niveae populo plaudente juvencae,
Quas aluit campis herba Falisca suis.*

De lino Silius Italic. *Induti sua lina Falisci. Tarquinienfes fuerunt, ubi hodiè Tarquiniae urbis visuntur vestigia in Etrurià maritimà. Tarquene vulgò.* Alios ejus populos, *Capenates, Graviscanos, Volsinos, Saturninos, Suanenses, Statones, Vetulonenses, Vulturrenos, Puscianenses, Fluntinos*, ne prolixior sim, pratero.

Montes.

Montes Etruriae maximè noti sunt, *Ciminus*, vulgo monte Viterbo: *Soractes*, qui hodie Monte di S. Silvestro vocatur. *Fesulani* montes, à Fesulis Tusciae urbe appellati, & *Cortoneses*, à Cortona oppido. Promontoria habet duo, *Populonium*, ab urbe Populonia denominatum, & post hoc aliud, quod montem *Argentarium* vocant. Valles ejus sunt, *Mugellina*, à Mugelli oppido, & vallis *Arni* ab Arno fluvio, nomen sortitæ, necnon vallis *Umbrosa* & *Pisciana*, cui Piscia fluvius nomen dedit.

Promontoria.

Valles.

Silva.

Silva celebriores sunt, *Volsiniensis*; quæ Italis hodiè *Bosco di monte Fiascone* dicitur: *Ciminia*, in monte Ciminio Livio memorata, & *sylva Mafsa*, quam indigenæ hodie *Bosco di Baccano* vocant. *Portus* illi plurimi sunt. Primum quidem *Lunensis*, à Luna veteri urbe nomen habens, maximus ac pulcherrimus, complures, ut ait Strabo, intra se portus includens, omnes propè litus profundos: quale omnino conveniebat esse receptaculum hominum tam vasti maris dominium obtinentium. Cingitur autem portus altis montibus, unde maria prospiciuntur, & Sardinia, & littoris utrinque magna pars. Cluverius vult portum hunc illum esse, qui nunc ab oppido intimo eius recessui apposito vulgo vocatur *Il Golfo di Spetia*, id est, *Sinus Spetienfis*. Hic quippe quadrangula ferè forma, in similitudinem Græcæ litteræ π, intimo latere, quod meridiem spectat, planum, apertum, & molle habet litus. At duo reliqua latera, quibus utrinque clauditur, montibus cingitur altis, complures sinus seu portus minores gremio suo recipientibus; maximè id, quod ab occasu in ortum prospicit. In hoc portu sita fuit vetusta nobilisque urbs

Portus.

Luna, primum olim Etruriae oppidum, cujus ingentes etiamnum ruinae supersunt, cum aliquot piscatorum casis. Ex hujus urbis ruderibus vicinum oppidum *Zarzanam* exstructum censet Volaterranus. Fuere olim in hoc portu celebres lapidicinae varii præstantissimique marmoris, quod tanta mole hic excidebatur, ut etiam columnæ ac grandes tabulae solido constent lapide. Servius ad illum versum Virg. *Aeneid.* 8,

*Ipse sedens niveo candentis limine Phœbi
Dona recognoscit populorum, aptatque superbis
Postibus.*

Sic commentatur: *Candentis limine Phœbi: in templo Apollinis in palatio, marmore effecto, quod allatum fuerat de portu Luna, qui est in confinio Tusciae & Liguria, ideo ait, candentis.* Mox *Ligurnus*, haud procul ab Arni ostio, quem Cicero Labronem vocat ad Q. Fratrem lib. 2, Epist. 3. hodiè *Livorno* vocatur, licet hunc *Herculis* fuisse velit Cluverius. Hic aliquot ab annis nova urbs Ducis auspiciis surrexit, unicum pene hujus Ducatus ad mare emporium. Præjacet in mari ad mille passus scopulo imposita pharos, ingens turris, è cujus fastigio noctu fax ingens navigantibus præluet. quem excipiunt *Populonium*, nunc *Porto Ferrato*; *Falesia*, *Scabrorum*, hodie *Scarino*, *Telamonis*, nunc *Telamone*, *Herculis*, qui & *Cosanus*, Italis *porto Hercule*: *Augusti*, hodie *porto di Roma*, Latinis *Portus Romanus*. De hoc non pauca legere est apud Dionem lib. 60, quem Claudium Cæsarem perfecisse scribit magnitudine animi & potentia Romana dignum; quod loca circum Ostia Tiberis neque tuta navibus appellendis essent, neque portus oportunos haberent. De hoc Rutilius in *Itinerario* lib. 1,

*Pande precor gemino placatum Castore Portum,
Temperet aquoream dux Cytherea viam.*

Longius ab urbe, quam Ostiam distare, patet ex Antonino. Ibi enim ab Vrbe in Portum quidem XVII M.P. signantur; Ostiam verò usque XVI. Procopius lib. 1 Bell. Goth. *Portum* ab Vrbe Roma cxxvi stadia abesse memorat, & decursum Tiberis ad Portum describit, qui dextro fluminis brachio adjungebatur, urbem addens eo loco à Romanis præcis constructam, muroque prævalido munitam, cui ab ipso portu nomen inditum. Tradit idem Procopius, ad lævam ex altera parte, qua in mare Tiberis secundo brachio influit, urbem Ostiam adjacere, & eam fluminis ripæ fuisse contiguam.

Inter Etruriae flumina agmen ducunt *Laventia* & *Frigidus*. Ille vulgari nunc vocabulo accolis *Lavenza*, hic *Freddo* appellatur. Post *Vesidiam*, qui juxta Petram sanctam delabitur, (hodie *Vesigliano* vocant) est *Auser* amnis, *Osari* vulgò, quem *Leander Serchium* dici notat. *Arnus* mox succedit, *Arno* vernaculè, qui ex Appennini latere dextro nascitur. Modicis initiis principio, inter rupes horridas, præcipitesque convalles, in occasum tendit: deinde collectis fontibus

Flumina.